

Роман Кулик

Максим Майоров

УКРАЇНСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПАМ'ЯТІ

2014:

ПОЧАТОК

російсько-української війни

УКРАЇНСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПАМ'ЯТІ

2014:

ПОЧАТОК

російсько-української війни

Гаубиця «Мста-С». Фото Олега Калашникова, 26 ОАБр імені генерал-хорунжого Романа Дашкевича

ЗМІСТ

Історичний контекст війни	3
Передумови російсько-української війни	6
Південь і Схід України – мішені російської агресії	8
Особливості російсько-української війни	10
Основні події російсько-української війни (лютий – вересень 2014 року)	13
Нормативно-правові акти України стосовно збройної агресії РФ	26
Міжнародно-правові акти, ухвалені у відповідь на російську агресію проти України	28
Термінологічний словник	29
Вживайте правильно	32
Декомунізація	34
Видання УІНП про російсько-українську війну	38

ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ ВІЙНИ

Понад п'ять років тому, в лютому 2014 року, розпочалася російсько-українська війна. Російська Федерація, порушуючи норми та принципи міжнародного права, анексувала Автономну Республіку Крим і Севастополь, окупувала окремі райони Донецької та Луганської областей. Ворог захопив близько 7 % території України.

За даними ООН жертвами російської агресії в Україні стали понад 40 тисяч осіб. Понад 13 тисяч з них загинули. Ще майже 1,5 мільйона – були змушені залишити власні домівки. Знищено інфраструктуру окупованих регіонів, 27 % промислового потенціалу Донбасу незаконно переміщено до Росії.

Для більшості громадян України напад Росії став шоком. Проте російсько-українське протистояння має глибоке історичне коріння. Поглинення України, її матеріальних та людських ресурсів – одна з ключових передумов розгортання російського імперського проєкту.

Витоки сучасної російсько-української війни можна віднайти в період становлення Російської імперії та її протистояння з українською державою у вигляді Гетьманщини.

Своєрідною відправною точкою збройного конфлікту стала Конотопська битва 1659 року, де українське військо гетьмана Івана Виговського в союзі з кримськими татарами розбили московське військо.

Причиною цієї московсько-української війни 1658—1659 років стало порушення Москвою укладених гетьманом Богданом Хмельницьким Переяславських угод 1654 року. Росіяни почали розміщувати свої військові заголи на території козацької держави, 1656 року уклали сепаратний мир із Польщею, нарощували свій вплив у Гетьманщині та демонстрували намір повністю підпорядкувати собі козацьку державу.

Тому обраний після смерті Богдана Хмельницького гетьман Іван Виговський почав шукати інших союзників. Результатом його дипломатичних зусиль став проєкт федерації трьох народів.

1658 року Виговський підготував текст договору з Річчю Посполитою, який передбачав перетворення Гетьманщини у Велике князівство Руське. Разом із Великим князівством Литовським та Польським королівством воно мало утворити нову федерацію. Проєкт передбачав узгодження учасниками об'єднання зовнішньої політики зі збереженням ними широкої автономії – власних сеймів, адміністрації, фінансів, судочинства та військ.

Москва не могла дозволити такого радикального розвороту і вдерлася на землі Гетьманщини, на Лівобережжя. Виговський поспіхом зібрав козацьке військо, заручився підтримкою кримського хана Мегмеда IV Гірея та виступив під Конотоп, що на той час був в облозі московського війська. Тут 1659 року козацько-татарське військо під командуванням Виговського вщент розгромило загарбників, знищивши і елітний "Государев" полк.

Проте Конотопська битва не зупинила поглинення Гетьманщини Москвою. Далшим важливим етапом протистояння стала спроба гетьмана Івана Мазепи за допомогою шведського війська Карла XII повернути Гетьманщині незалежність.

Намагання Мазепи вибороти самостійність завершилася Полтавською битвою 1709 року.

"Конотопська битва". Робота художника Артура Орлюнова

Перемога в ній царя Петра I забезпечила закріплення російського впливу на теренах Гетьманщини і стала вирішальним моментом у творенні Російської імперії. Проте спроба Мазепи заклала фундамент для розвитку ідеї самостійності України, а саме його ім'я стало для росіян символом "зради" і об'єктом ненависті. Відтоді "мазепинцями" називали всіх українців, які боро-

Гетьман Іван Мазера.
Робота художника Артура Орльонова

Головний Отаман військ і флоту УНР
Симон Петлюра.
Робота художника
Артура Орльонова

Полковник Євген Коновалець.
Фото з сайту Віртуальний музей УНР

лися проти імперії.

Подальший процес становлення та розширення імперської Росії завжди супроводжувався війнами з Україною. Росія прагнула знищити нашу суб'єктність. Історія стосунків українського та російського народів – це літопис воєн, визвольних повстань українців і послідовної політики російщення та асиміляції українців.

Протягом ХХ століття українці двічі боролися за незалежність і право будувати суверенну соборну державу на своїх етнічних землях. Українці здобули практичний досвід творення власної держави та врядування під час Української революції 1917–1921 років, яку ще називають Першими визвольними змаганнями.

Саме в цей час Україна перетворилася з назви території на національну державу, здобула суб'єктність на міжнародній арені та визнання сусідів. Це ключовий етап державотворення України в ХХ столітті.

Але Росія будь-що прагнула не допустити відділення українських земель. Тому курс тогочасного парламенту (Української Центральної Ради) на проголошення республіки викликав миттєву агресію більшовицького уряду.

Внаслідок політичної конкуренції та розпорошеності проукраїнських сил, недостатньої уваги до розбу-

дови власного війська та низки інших причин Українська революція 1917–1921 років завершилася воєнною поразкою Української Народної Республіки та створенням окупаційної адміністрації під вивіскою комуністичної квазідержави "УСРР", контрольованої Москвою.

Кілька років титанічної концентрації зусиль українців для боротьби з радянською владою подарували нації плеяду видатних командирів, серед них: голова Директорії та Головний Отаман військ і флоту УНР Симон Петлюра, гетьман Павло Скоропадський, старшини Михайло Омелянович-Павленко, Євген Коновалець, Василь Тютюнник, Петро Болбочан, Всеволод Петрів, Олександр Греків, Марко Безручко, Дмитро Вітовський, Петро Франко та багато інших.

Більшовицькі окупанти ще довго боялися популярності "петлюрівців" в Україні. Щоб зламати дух опору вони організували Голодомор, а сам Симон Петлюра став жертвою замаху, імовірно підготовленого комуністичними спецслужбами.

ністичними спецслужбами.

Окупація території УНР не викоринила самостійницький рух українців. Полковник Армії УНР Євген Коновалець продовжив боротьбу за відновлення незалежності України на теренах Галичини та Волині, що входили до складу Польщі.

Спочатку в Українській військовій організації (УВО),

Деревит Ніла Хасевича, присвячений антикомуністичній боротьбі УПА

Степан Бандера, фото - ЦДВР

а невдовзі – в Організації українських націоналістів (ОУН), Коновалець зібрав ветеранів кампаній Української революції 1917—1921 років, представників емігрантського середовища та молодь. Створені ним УВО та ОУН заклали фундаменти визвольних змагань українців під час Другої світової війни. Соратники і послідовники Коновальця воювали у лавах Української повстанської армії (УПА). УПА виступила проти обох тоталітарних режимів – як проти нацистського, так і проти комуністичного.

Цей етап національно-визвольної боротьби створив ще одного легендарного лідера – Степана Бандеру. Як і у випадку з Мазепою та Петлюрою, ця постать досі викликає в російському суспільстві ненависть. З цілком ідентичних причини Бандера став символом українського спротиву двом тоталітарним режимам. Ув'язнення в нацистському концтаборі та смерть від руки агента КГБ у 1959 році – своїми поглядами Степан Бандера допікав і комуністам, і нацистам. Через волю продовжувати боротьбу без надії на перемогу постать Бандери та “бандерівців” стала ще популяр-

нішою в українському суспільстві 2014 року, з початком російської агресії. На чолі українських націоналістів він протистояв тому ж ворогові на сході, що й Україна тепер. “Проти Голафа” – найкраща характеристика обох війн. Тому Степан Бандера як символ упертої боротьби актуальний, доки триватиме російсько-українська війна.

Командувач ВМС адмірал Ігор Воронченко. Фото - Міністерство оборони України

1991 року Україна нарешті здобула незалежність. Проте Російська Федерація не полишає спроб відновити контроль над Україною та колишніми республіками СРСР. Через розмивання української національної ідентичності, маніпуляції навколо мовного питання, гіперболізацію регіональних особливостей, заперечення права українців на відновлення національної пам'яті, фінансування та вербування українських політиків, впровадження своїх агентів у безпекові інституції країни Росія постійно впливала на політичний ландшафт України.

З приходом до влади в Росії колишнього співробітника КГБ Владіміра Путіна тиск істотно посилюється, російська армія почала планувати військові операції на території України. І до 2014 року Росія пробувала шантажувати Україну низкою проблем.

Яскравим прикладом служить Тузлинський конфлікт восени 2003 року. Тоді росіяни почали будувати дамбу від Таманського півострова до острова Коса Тузла, який належить Україні. Метою провокації було встановлення російського контролю над Керченською протокою і “промацування” стійкості тодішнього військово-політичного керівництва України.

На той момент Збройні сили України були готові до оборони територіальної цілісності: за наказом командира 501-го окремого механізованого полку Ігоря Воронченка (з 2016 року – командувач ВМС України) на кримському березі Керченської протоки були розгорнуті вогневі позиції реактивної і ствольної артилерії. Політичне протистояння ледь не переросло у збройне, але конфлікт удалося владнати дипломатичним шляхом.

2005 року Путін заявив, що “розвал Радянського Союзу був найбільшою геополітичною катастрофою сторіччя”. Ця теза визначила цілі його президентства і напрям розвитку Російської Федерації – відновлення СРСР.

ПЕРЕДУМОВИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Агресія РФ проти України не стала сюрпризом для експертів та політологів, які уважно стежили за зовнішньополітичним курсом Росії з моменту приходу до влади Владіміра Путіна.

Для відновлення власного імперського проекту, силової ревізії кордонів і входження суверенних держав до її сфери впливу РФ використовує два основні методи: економічний тиск, здебільшого за допомогою енергетичного шантажу, торговельних санкцій та створення спільного економічного простору (цього вистачило для утримання контролю над Білоруссю); військовий тиск – коли котрась із важливих для РФ держав у регіоні виходить із зони впливу Кремля. Прецедентів, що підтверджували цю стратегію РФ, було достатньо.

Одним з найпотужніших сигналів для українського суспільства стала **російсько-грузинська війна в серпні 2008 року**. Через низку провокативних обстрілів Грузія спробувала відновити контроль над сепаратистською “Республікою Південна Осетія”, яка існувала з 1992 року під керуванням Росії. Використовуючи як плацдарми раніше окуповані Абхазію та Південну Осетію, російські регулярні війська вдерлись у Грузію, піддали бомбардування міста, військові та інфраструктурні об’єкти, аеродроми.

За дві доби російські війська відкинули грузинські сили і наблизилися до Тбілісі. Грузія зазнала поразки, міжнародна спільнота не змогла адекватно оцінити її, найголовніше, належно зреагувати на вторгнення РФ. Підтримки колективного Заходу вистачило лише на відвернення подальшого розгортання військової операції РФ та захоплення всієї території Грузії.

Це і визначило результат війни. Росія закріпила свій вплив на Кавказі, розмістила військові бази в Південній Осетії та Абхазії, вдало використала схему легітимізації військової інтервенції під приводом захисту своїх громадян, бо багато жителів Південної Осетії отримали російські паспорти.

Через 8 років РФ використає схожу аргументацію для обґрунтування окупації та анексії Криму і вторгнення в східні області України. А 24 квітня 2019 року Владімір Путін підписав указ про спрощення порядку отримання російського громадянства для жителів окупованих районів Донецької та Луганської областей.

Особливо важливо, що в агресії проти Грузії брали участь кораблі Чорноморського флоту РФ, що базувався в українському Криму. Попри застереження Міністерства закордонних справ України, російське командування залучило кораблі флоту для агресії проти Грузії. Своєю чергою, завдяки позиції президента Віктора Ющенка Україна надавала активну допомогу урядові Грузії, продавала йому зброю і підтримала Тбілісі на міжнародній арені, попри невизначеність усередині українського суспільства та політичних еліт.

Яскравий приклад — ситуація в Молдові. Тут інструментом контролю стала самопроголошена і невизнана міжнародною спільнотою “Придністровська Молдавська Республіка” (“ПМР”). За підтримки російських регулярних військ цьому утворенню вдалося перемогти урядові сили та забезпечити собі фактичну незалежність від Молдови.

Відтоді РФ надає активну військову, економічну та політичну підтримку Придністров’ю, прямо впливаючи на політику Молдови та її зовнішньополітичний курс, уповільнюючи інтеграцію Молдови в ЄС. Наявність російських військових баз і контингенту військовослужбовців у Придністров’ї 2014 року дозволило ГШ ЗС РФ тримати в напрузі Одеську та Вінницьку області України. Генеральний штаб ЗСУ від початку російсько-української агресії розглядає Придністров’я як можливу зону розширення бойових дій.

Російські окупанти в Грузії, серпень 2008 року. Фото з відкритих джерел

Очевидно, як тільки будь-яка країна, що її РФ за-
раховує до своєї зони впливу, починає дипломатич-
но зближуватися з Європейським Союзом чи Спо-
лученими Штатами Америки, Росія використовує
всі методи для відновлення проросійського курсу.
І, в разі невдачі, Росія не боїться застосувати регу-
лярну армію чи найманців для вторгнення і нав'я-
зування свого бачення розвитку суверенної країни.

Протистояння на Майдані Незалежності.
Фото з відкритих джерел

Для легітимізації злочинних дій РФ використовує
невизнані квазідержавні утворення – “Республі-
ку Абхазія”, “Республіку Південну Осетію”, “ПМР” та
ОРДЛО (так звані “ДНР” та “ЛНР”), аргументацію про
“захист від утисків” росіян чи російськомовних гро-
мадян в інших країнах. Використати таку ж схему в
Україні було однією з цілей Путіна при розв’язанні
російсько-української війни в 2014 році.

Спусковим гачком для початку збройної агресії
Російської Федерації проти України стала Револю-
ція гідності, що почалася 21 листопада 2013 року.
Українське суспільство повстало проти узурпації
влади корумпованим кланом президента Віктора
Януковича, спроби змінити вектор зовнішньої по-
літики з євроінтеграційного на проросійський та
агресивного зросійщення країни.

Уряд Миколи Азарова та Віктор Янукович спро-
бували зажадати з Європейського Союзу астроно-
мічні 160 мільярдів доларів за підписання Угоди
про асоціацію з ЄС. Ці кошти були необхідні режи-
мові для підтримання внутрішньої стабільності та

корупційної ренти, тому після відмови європей-
ських урядовців, Віктор Янукович звернувся до
Російської Федерації по фінансову підтримку. Він
дістав гарантії допомоги в обмін на відмову від асо-
ціації з ЄС. 21 листопада Кабінет Міністрів України
ухвалив рішення призупинити процес підготуван-
ня до підписання асоціації.

У відповідь кияни, здебільшого студенти, жур-
налісти та активісти громадського сек-
тору, розпочали протести на Майдані
Незалежності. Стихийний протест дістав
назву “Євромайдан” і ставив за основну
мету – домогтися підписання Угоди про
асоціацію з ЄС. 30 листопада співробіт-
ники міліції з підрозділу “Беркут” оточи-
ли активістів та з надмірним застосуван-
ням сили розігнали мітинг, побивши до
сотні протестувальників.

На знак протесту 1 грудня в Києві на
мітинг вийшло від 500 тисяч до міль-
йона протестувальників. Євромайдан
перетворився на Революцію гідності.
Порядок денний теж змінився – з підпи-
сання асоціації на покарання винних за
силовий розгін мирної акції 30 листопа-
да і звільнення низки посадовців, відпо-
відальних за побиття студентів.

18 лютого 2014 року розпочався
“Мирний наступ” Самооборони Май-
дану та активістів до Верховної Ради
України. Підрозділи внутрішніх військ,
загони “Беркуту” і так звані “тітушок”
(найманих цивільних, яких використо-
вував режим Януковича для побиття майданівців)
неочікувано атакували колону Самооборони з кіль-
кох боків. Почалися бої із застосуванням вогне-
пальної зброї з боку правоохоронців. Уночі трива-
ли спроби штурмувати барикади навколо майдану
з використанням бронетранспортерів, був підпале-
ний Будинок профспілок.

Протягом двох днів “беркутівці” й “тітушки” вби-
ли до сотні протестувальників. Це радикалізувало
активістів й остаточно схилило суспільну думку на
користь вимоги про негайну відставку президента.
Втративши підтримку всередині країни, Янукович
тікає до Росії.

Зважаючи на тимчасовий вакуум влади в Украї-
ні, деморалізацію силовиків і втечу багатьох висо-
копосадовців, керівництво РФ вирішило, що на-
став той ідеальний момент для агресії, коли можна
досягти своїх цілей без істотної опору з боку
жертви та міжнародної спільноти.

ПІВДЕНЬ І СХІД УКРАЇНИ – МІШЕНІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Російське керівництво віддавна розглядало південні та східні регіони України як Ахіллесову п'яту через яку зручно здійснювати втручання в українські справи. Вже у 1917–1918 роках на протиположних УНР на цих територіях проголошуються маріонеткові більшовицькі утворення: “Донецько-Криворізька Республіка”, “Одеська Радянська Республіка”, “Соціалістична Радянська Республіка Тавриди”.

У квітні 1918 року з полків Запорізької дивізії (корпусу) Армії УНР під командуванням Олександра Натієва було сформовано дві групи для визволення Криму і Донбасу від більшовиків. Кримська група на чолі з Петром Болбочаном прорвала оборону червоних на Чонгарі та взяла Сімферополь. Кінні частини запорожців дійшли до Бахчисарая та околиць Севастополя. Під впливом успіхів українських військ, 29 квітня кораблі Чорноморського флоту організовано підняли синьо-жовті прапори.

Вступ 1-го Запорізького пішого полку ім. Петра Дорошенка до Бахмута, квітень 1918 р.

Тим часом Слов'янська група під командуванням Володимира Сікевича очистила від більшовиків шахтарський край, вийшовши до кордону з козацьким Доном. Наступні півроку Окрема Запорізька дивізія несла варту на північно-східному кордоні Української Держави (нині це північ Луганської області).

У 1990-х роках з'являються чисельні маргінальні групи, які агітували за відокремлення від України, проголошення “Новоросії” тощо. Загравання з проросійськими настроями населення Півдня та Сходу України незмінно приводило у владу політиків

на зразок Віктора Януковича. Напередодні Революції Гідності правляча “Партія регіонів” вважала ці терени своїми “вотчинами”, тут були сформовані більшість угруповань так званого “антимайдану”.

Офіційно Москва ніколи не заявляла про свої територіальні претензії на східні та південні області України. Однак надавалася неформальна підтримка різним сепаратистським угрупованням, на зразок “Донецька республіка”, “Донбас за Євразійський союз”, “Єдиний Донбас” тощо. У 2014 році чимало активістів із цих середовищ стали обличчями антиукраїнських закладів.

Складніша ситуація була у Криму. У січні 1991 року проросійські сили, які боялися виходу України зі складу СРСР, провели загальнокримський референдум, більшість учасників якого проголосували за перетворення Кримської області на автономну республіку. Шляхом підвищення політичного статусу ініціатори референдуму прагнули отримати можливість диктувати Києву свої умови аж до відокремлення від України. В результаті компромісу з українською владою, з'явилася Автономна Республіка Крим (АРК), яка фактично репрезентувала російське населення півострова. Створення АРК відвело загрозу спалаху в Криму сепаратистського конфлікту, на зразок абхазького, південно-осетинського та придністровського. Однак, як виявилось, це рішення лише відтермінувало проблему.

Окреме питання – статус міста Севастополя, який з 1995 року не входив до складу АРК, а був одним з 27 регіонів України. Після завершення періоду поділу Чорноморського флоту колишнього СРСР у 1992–1997 роках, Севастополь залишався головною базою іноземного військового формування на території України – ЧФ РФ. Двосторонні угоди передбачали обмежене в часі перебування російського флоту в Криму, однак Москва прагнула залишити там свої кораблі та військових назавжди. Чорноморський флот РФ створював у Севастополі ще більший градус антиукраїнської напруги, ніж це було в АРК.

Визволення Криму і Донбасу від більшовиків у квітні 1918 р.

0 100 200 300 км

Дії групи під командуванням Петра Болбочана

Дії групи під командуванням Володимира Сікевича

Позиції Окремої Запорізької дивізії на кордоні у травні-листопаді 1918 р.

Територія УНР за III універсалом

ОСОБЛИВОСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Розпочавши збройну агресію проти України, Росія порушила норми та принципи міжнародного права, двосторонні та багатосторонні угоди. Такі дії – тяжкий злочин проти миру, що тягне за собою міжнародно-правову відповідальність Російської Федерації як держави та кримінальну відповідальність її військово-політичного керівництва. Активний наступ військ РФ на території України вдалося зупинити завдяки спільним зусиллям українців, які стали на захист держави у лавах Збройних сил України, Національної гвардії України, добровольчих формувань та масового волонтерського руху.

Цю війну часто називають “гібридною”, представляючи її новим способом реалізації агресивної політики. Але практично всі її інструменти (спроба закріплення свого впливу на українських теренах через підтримку лояльних до Росії політичних кланів, внутрішньополітичний розкол українського суспільства засобами пропаганди, врешті, відкрите військове втручання, намагання представити агресію як внутрішній громадянський конфлікт) були апробовані в минулому.

Найяскравіше такий сценарій проявився в діяльності більшовицького уряду проти Української Народної Республіки в часи Української революції 1917–1921 років.

У листопаді 1917 року Українська Центральна Рада ухвалила III Універсал, яким проголосила створення УНР у межах населених українцями губерній Російської імперії. Більшовицький уряд (Раднарком) не міг цього допустити, тому спробував підняти повстання, а потім усунути Центральну Раду від влади за допомогою Всеукраїнського з'їзду рад. Після провалу обох операцій Раднарком оголосив УНР війну.

Але, щоб вона не мала вигляд “загарбницької”, з їхньої подачі в Харкові створили маріонетковий уряд. Місцеві більшовики скликали власний “Всеукраїнський з'їзд рад”, де більшовики мали більшість. На з'їзді оголосили створення “власного” уряду УНР у формі Народного секретаріату. Ця організація не мала жодного впливу навіть на самих більшовиків, бо задумувалася суто як ширма для ведення війни Раднаркомом проти Центральної Ради під приводом захисту “радянської” УНР.

Вторгнення більшовицьких армій на територію УНР видали за громадянський конфлікт всередині

самої України. Проте військовий контроль і командування армій були винятково під орудою Раднаркому. Цей спосіб – одна з найочевидніших аналогій більшовицько-українських воєн 1917–1921 років та сучасної російсько-української війни.

Але збройне вторгнення – лише один з інструментів війни РФ проти України, останній аргумент, коли всі інші засоби підкорити українців вичерпали себе. Агресія ведеться відразу в кількох вимірах: воєнному, політичному, економічному, соціальному, гуманітарному, інформаційному та релігійному.

Свідками чергової воєнної агресії Росії проти України ми стали в 2014 році. Війна триває вже шостий рік і має всі шанси перетворитися на довготривалий “заморожений” конфлікт на східному рубежі Європи.

Політична агресія відбувається через вплив проросійських елементів у політиці, органах державної влади, які намагаються реалізувати російський порядок денний для України; використання агентури для дискредитації антиросійських політиків, просування ідеї федералізації України та зміни політичного устрою, створення умов для розколу та деморалізації суспільства. Економічна агресія проявилася у санкціях, шантажу цінами на енергоносії, погрозами припинити транзит газотранспортною системою України до ЄС.

Донедавна українське суспільство недооцінювало серйозність російського впливу в релігійному житті країни. Агент впливу РФ в Україні – Українська православна церква Московського патріархату – складова частина Російської православної церкви, керівний центр якої розташований у Москві.

З початком Революції гідності УПЦ (МП) посіла чітку антимайданівську позицію, а з початком російської агресії почала допомагати проросійським бойовикам на Сході України.

Факти колабораціонізму представників УПЦ (МП) з проросійськими бойовиками та російською регулярною армією в Криму та на Донбасі неодноразово фіксували як бійці українських підрозділів, так і співробітники Служби безпеки України. Протягом усього часу з початку війни СБУ та проукраїнські активісти виявляли свідчення того, що УПЦ (МП) активно брала участь в антиукраїнській пропаганді та розпалюванні протистояння в українському суспільстві.

Елементи гібридної війни – пропаганда, що базується на відвертій брехні, маніпуляціях та підміні

понять, заперечення самого факту війни та участі РФ у ній, звинувачення України у власних злочинах, спотворення української історії, терор і залякування громадян України, кібератаки та спроби дестабілізувати критичну інфраструктуру.

Російські пропагандисти крок за кроком виробляють ідеологічну платформу для агресії. Важливе місце займала інформаційна кампанія, спрямована на по-

через оптику національних інтересів та з перспективи українців, а не імперій, які керували нашими територіями в минулому.

Збройні сили України розбудовуються і відновлюють українські військові традиції, позбуваються пострадянської спадщини. Адже російську армію може перемагти лише модерна українська армія.

Тому у війську з'являються назви легендарних

Російські козаки, які прибули захоплювати Крим, в храмі Андрія Первозваного УПЦ (МП) в Керчі, 1 березня 2014 року. Фото з відкритих джерел

Генерал-лейтенант Михайло Забродський отримує бойовий прапор Десантно-штурмових військ від П'ятого Президента України Петра Порошенка. Фото прес-служби Міністерства оборони України

слаблення патріотичних настроїв в українському суспільстві, наприклад, через активне використання міфу про спільне минуле, "старшого брата", ностальгії за СРСР, дискредитації українських героїв та української історії загалом. Росія використовує маніпуляції історією для виправдання і посилення агресії проти України.

Комплекс дій Росії в гуманітарній сфері можна охарактеризувати як наступ на національну свідомість українців, заперечення і дискредитацію всіх елементів української ідентичності. Звідси представлення і сприйняття України не як суверенної держави, а як "нав'язаного проєкту" з боку австрійців, поляків чи американців. Ідея "штучності" українського народу – зручний інструмент пропаганди. Так Росія дискредитує українську окремішність, культивуючи конструкт "єдиного народу".

У зв'язку з цим посилюється важливість підтримки та розбудови національної ідентичності українців, створення інфраструктури національної пам'яті, роботи з архівами, очищення історії від імперських та радянських міфів, обговорення української історії

українських полководців та уславлених підрозділів минулого: 24-та окрема механізована бригада (ОМБр) імені Короля Данила, 72-га ОМБр імені Чорних запорожців, 93-тя ОМБр "Холодний Яр", 30-та ОМБр імені князя Костянтина Острозького, 1-ша окрема танкова Сіверська бригада, 55-та окрема артилерійська бригада (ОАБр) "Запорізька Січ", 26-та ОАБр імені генерал-хорунжого Романа Дашкевича, 58-ма окрема мотопіхотна бригада імені гетьмана Івана Виговського, 7-ма бригада тактичної авіації (БрТА) імені Петра Франка, 299-та БрТА імені генерал-лейтенанта Василя Нікіфорова, 15-та Бориспільська бригада транспортної авіації імені авіаконструктора Олега Антонова, 16-та окрема бригада армійської авіації "Броди", 48-ма Кам'янець-Подільська інженерна бригада, Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут.

Російсько-українська війна на Сході України продовжується і зараз. З різною інтенсивністю, яка несумірна з періодом ескалації 2014–2015 років, але вона не зникла з порядку денного України та світу.

Збройні сили України міцно тримають рубежі,

встановлені Мінськими домовленостями 12 лютого 2015 року й відновлюють контроль над тими територіями, які згідно з домовленостями мають бути під контролем України. Спротив України агресії РФ у всіх її проявах – головна перепона для розширення російського імперіалізму у світі.

Внаслідок сусідства з Росією та її історичних імперських амбіцій Україна приречена на війну з нею. І може її виграти, бо як і всі імперії, Росія приречена на розпад і загибель. Тому в 2014-му Україна зупинила вторгнення російської регулярної армії та зберегла державність. На відміну від часів Української революції 1917–1921 років, ми ефективно стримуємо російську агресію. Не лише боремося з Росією, а й перема-

гаємо її – як силою зброї на фронті, так і на дипломатичному та інформаційному напрямках протистояння. Попри тотальну перевагу ворога, українці зупинили агресора.

Цей опір і боротьба з російськими окупантами – війна за незалежність і територіальну цілісність Української держави. А звільнити українську територію від окупанта без збройної відсічі неможливо. Тож безздатне військо і внутрішня консолідація суспільства на основі спільних цінностей та лояльності до власної держави забезпечать захист і відновлення територіальної цілісності країни.

Новий нарукавний знак
93 ОМБр "Холодний Яр"

Новий нарукавний знак
72 ОМБр імені Чорних Запорозжців

Новий нарукавний знак
24 ОМБр імені короля Данила

Парад на День Незалежності
24 серпня 2018 року. Фото
Міністерства оборони України

ОСНОВНІ ПОДІЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (лютий – вересень 2014 року)

Дестабілізація ситуації в Україні

20 лютого – масове застосування силовиками вогнепальної зброї проти учасників Революції гідності в Києві, внаслідок чого протягом кількох годин загинуло 48 осіб. Імовірно під тиском російського керівництва Янукович або частина його оточення вдалися до таких радикальних методів розправи з активістами протестів, щоб втримати владу та продовжити реалізацію проросійського курсу. Однак каральна акція мала протилежний ефект – мобілізацію людей на Майдані та розкол всередині керівного режиму. Не всі прихильники президента Януковича виявилися готовими розділити з ним відповідальність за масове вбивство цивільних. Ввечері того ж дня Верховна Рада України ухвалила рішення про виведення всіх підрозділів силових структур у місця постійної дислокації та розслідування обставин загибелі людей.

21 лютого – Віктор Янукович та лідери опозиції за посередництва західних дипломатів підписали “Угоду про врегулювання кризи”, яка за умов, що склалися, вже не могла бути реалізована. Російський посередник Владімір Лукін відмовився підписати документ, активісти Майдану були неготові до компромісів з режимом, а Янукович не збирався поступатися владою. В той же день Янукович, керівники міністерств оборони, внутрішніх справ, податків і зборів, Служби безпеки, Генеральної прокуратури, багатьох інших центральних органів виконавчої влади втекли з Києва. Голова Верховної Ради Володимир Рибак та його перший заступник Ігор Калетнік подали у відставку.

22 лютого – Віктор Янукович прибув до Харкова, де мав виступити перед з’їздом депутатів усіх рівнів Півдня та Сходу України. Імовірно, ініціатори заходу планували наслідувати сепаратистський Сівєродонецький з’їзд 2004 року, коли була проголошена так звана “Південно-Східна Українська Автономна Республіка”. У Харкові міг з’явитися альтернативний центр влади з опорою на південні та східні області. Однак Янукович не дістав достатніх гарантій підтримки з боку груп впливу та не з’явився на зібранні.

Тоді ж у Харкові відбувся масштабний проукраїнський мітинг.

Після самоусунення Віктора Януковича від виконання конституційних повноважень Верховна Рада України взяла на себе відповідальність за долю України: обрала своїм головою Олександра Турчинова, відновила дію положень Конституції України, скасованих неконституційним способом у 2010 році. Відповідно до Конституції України, на Голову Верховної Ради України було покладене виконання обов’язків Президента України. У стислі строки депутати призначили нове керівництво органів сектору безпеки й оборони, сформували новий уряд України, відновили діяльність органів виконавчої влади в Києві та регіонах.

23 лютого – у Москві проходив мітинг із закликами до поділу України на три частини, направлення російських “добровольців” для проголошення Малої Росії зі столицею в Харкові. В російській пресі розгорнулася істерія про “незаконну київську хунту” й

Олександр Турчинов.
Фото з сайту РНБО

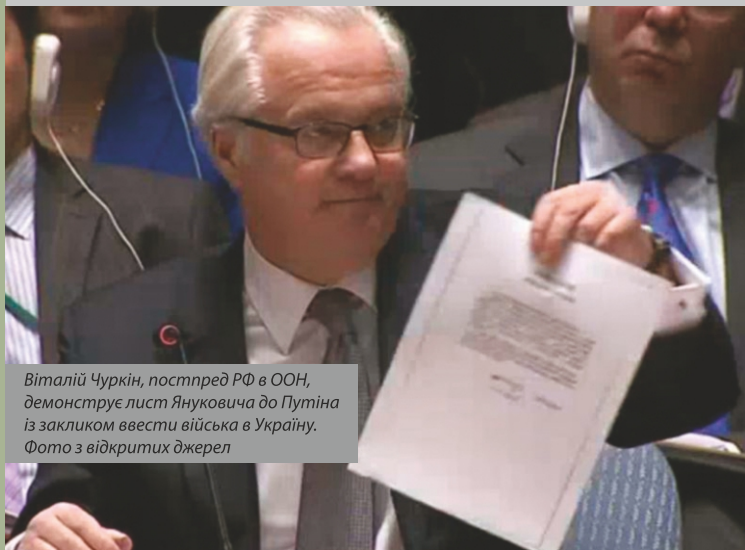
“порятунок російськомовного населення України від фашистів-бандерівців”. У ніч на 24 лютого Янукович залишив територію України на кораблі Чорноморського флоту РФ і втік до Росії.

28 лютого – Янукович провів пресконференцію у російському Ростові-на-Дону під час якої заявив, що вважає себе єдиним легітимним президентом України. Того ж дня почалася перевірка боєготовності військ Південного військового округу РФ із залученням до 150 тисяч особового складу, 90 літаків, 120 гелікоптерів і 880 танків. Незабаром російські частини розгорнулись у Ростовській, Воронежській, Курській, Білгородській, Брянській областях. На Поліському, Слобожанському, Донецькому та Кримському оперативних напрямках росіяни створили ударне угруповання, яке перебувало в стані повної бойової готовності до кінця травня 2014 року. Фактор загрози повномасштабного російського вторгнення був визначальний при ухваленні рішень новим керівництвом України в умовах окупації Криму та проросійських заколотів у південних і східних областях.

1 березня – Янукович підписав лист-звернення до російського керівництва із закликом увести війська в Україну. Путін направив до Ради Федерації Федеральних зборів РФ пропозицію про введення в Україну російських військ “для усунення загроз життю громадян Російської Федерації, співвітчизників, особового складу військового контингенту Збройних сил Російської Федерації, який дислокується <...> на території України”. Рада Федерації одноголосно підтримала пропозицію.

4 березня – на засіданні Ради Безпеки ООН представник від РФ Віталій Чуркін заявив: “Сьогодні я уповноважений повідомити. Президент Росії отримав звернення Президента України Віктора Януковича. Цитую: “Заява Президента України. Як законно обраний Президент України заявляю: події на Майдані, незаконне захоплення влади в Києві призвели до того, що Україна опинилася на порозі громадянської війни. В країні панує хаос та анархія. Життя і безпека людей, особливо на Південному Сході та Криму, під загрозою. Під впливом західних країн чиниться відкритий терор і насилля. Людей переслідують за політичними та мовними ознаками. Через це звертаюся до президента Росії Володимира Володимировича Путіна з проханням застосувати Збройні сили Російської Федерації для відновлення законності, миру, правопорядку, стабільності, захисту населення України. Віктор Янукович, 1 березня 2014 року”.

Початок березня – дестабілізація ситуації в південних областях учасниками “антимайдану”. Керовані російськими спецслужбами мітинги відбулись у Донецьку, Дніпрі, Одесі, Херсоні, Запоріжжі, Харкові. Розпочався запис бойовиків до ополчення парамілітарних загонів (“Народного ополчення Донбасу”, “Луганської гвардії”, “Оплоту” в Харкові). У Донецьку, Луганську, Харкові та Одесі учасники проросійських мітингів тимчасово захопили обласні державні

Віталій Чуркін, постпред РФ в ООН, демонструє лист Януковича до Путіна із закликом увести війська в Україну. Фото з відкритих джерел

адміністрації та вивісили на них російські прапори. За прикладом Севастополя, учасники заворушень обрали “народних губернаторів” областей і “народних мерів” міст. Водночас у містах Півдня та Сходу прокотилася хвиля мітингів за єдність України: Суми (понад 10 тисяч осіб), Дніпро (понад 10 тисяч осіб), Запоріжжя (понад 5 тисяч осіб), Полтава (більше, ніж 1 тисяча учасників), Миколаїв (від 5 до 10 тисяч), Донецьк (близько 5 тисяч) і т.д.

6 – 7 квітня – російські спецслужби приступили до реалізації плану “Новоросія” та ініціювали чергову хвилю дестабілізації ситуації на Сході та Півдні України. Відбулася низка антиукраїнських протестів і захоплення будівель правоохоронних органів та місцевої влади. Проголошення так званих “Донецької народної республіки” та “Харківської народної республіки”. У Луганську захоплено будівлю СБУ. Міліція запобігла захопленню Миколаївської ОДА. Невдовзі спецназ МВС звільнив приміщення Харківської ОДА.

2 травня – в Одесі внаслідок зіткнень між проросійськими учасниками “антимайдану” та українським активістами загинуло 48 осіб з обох боків, понад 200 людей поранено. Після цих подій проросійські виступи на Півдні України пішли на спад.

26 лютого – мітинги під Верховною Радою АРК: один – проросійських організацій з вимогою не визнавати нову українську владу та звернутися по допомогу до Росії (близько 2 тисяч учасників), другий – місцевих українських патріотів і кримських татар за територіальну цілісність України (зібрав 5–10 тисяч

Проросійські бойовики під час вуличного протистояння в Одесі, 2 травня 2014 року.
Фото з відкритих джерел

Відомча медаль МО РФ "За повернення Криму".
Фото з відкритих джерел

Окупація Криму

20 лютого 2014 року – дата початку збройної агресії, що зафіксована на відомчій медалі Мінобороны Росії “За повернення Криму”.

23 лютого – найбільший мітинг проросійських сил у Севастополі. З трибуни вперше пролунали заклики не визнавати нову українську владу. Бутафорне “обрання” на площі “народного мера” Севастополя – російського бізнесмена Олексія Чалого.

24 лютого – кораблі ВМФ РФ, які охороняли морську акваторію в районі проведення Сочинської олімпіади, прийняли на борт у Новоросійську “зелених чоловічків” (російських військовослужбовців без розпізнавальних знаків ЗС РФ, яких використовували для захоплення адміністративних будівель і блокування українських військових частин на території АРК і Севастополя) з бойовою технікою та вийшли курсом на Севастополь.

учасників). Проросійські сили очікували, що Верховна Рада АРК підтримає їхні вимоги.

Щоб не допустити цього, зібрався проукраїнський мітинг. Між учасниками виникли сутички, постраждало 30 осіб. Кримський парламент під тиском відмовився від гучних заяв.

27 лютого – загін російського спецназу без розпізнавальних знаків захопив будівлі парламенту та уряду АРК у Сімферополі.

28 лютого – Верховна Рада Автономної Республіки Крим під наглядом військовослужбовців ЗС РФ проголосувала за проведення референдуму про статус Криму, призначила представника партії “Русско-единство” Сергія Аксьонова головою уряду Криму. Підрозділи ЗС РФ розпочали блокування українських військових частин та об’єктів на півострові, деякі з них були раптово захоплені (одні з перших – українські об’єкти зв’язку та телекомунікацій). Заблоковано аеропорти Сімферополь і Бельбек, сухопутні в’їзди до Криму з Херсонської області.

1 – 2 березня – кораблі та катери Севастопольського і Керченського загонів Морської охорони Державної прикордонної служби України, незважаючи на блокаду, вийшли в море і перейшли в порти материкової частини України (Одеса, Бердянськ), так уникнувши захоплення російськими окупантами.

Початок березня – окупаційні підрозділи РФ

Прикордонний сторожовий корабель Морської охорони "Григорій Куроп'ятников" у Балаклавській бухті.
Фото ДПСУ

вимкнули трансляцію українського телебачення. Підрозділи МВС та СБУ в Криму і Севастополі почали саботувати накази з Києва.

2 березня – призначений за день до цього командувачем ВМС України Денис Березовський зрадив присягу та перейшов на бік окупантів.

3 березня – російські парамілітарні формування козаків з Краснодарського краю захопили Керченську поромну переправу. Відбулася невдала спроба захоплення військового містечка Штабу ВМС України в Севастополі.

Того ж дня літаки і гелікоптери 10-ї Сакської морської авіаційної бригади ВМС, попри російську блокаду і ризик бути збитими, перелетіли з Новофедорівки (АРК) на аеродром Кульбакіне (під Миколаєвом). Так основні одиниці авіаційної техніки ВМС були врятовані від захоплення російськими окупантами.

4 березня – окупанти захопили корвети "Хмельницький" і "Луцьк", корабель керування "Донбас" та низку інших кораблів та суден ВМС України в Севастополі. На відміну від корабельно-катерного складу Морської охорони ДПСУ, кораблі та судна ВМС у Криму вчасно не вийшли в море, були заблоковані і згодом усі захоплені. Флагман ВМС фрегат "Гетьман Сагайдачний" уникнув захоплення, бо в цей час по-

Юлії Мамчур на чолі колони бригади тактичної авіації. Бельбек, 2014 року. Фото з відкритих джерел

вертався до України із зони проведення антипіратської операції біля узбережжя Сомалі.

Тим часом особовий склад 204-ї Севастопольської БрТА Військово-повітряних сил України (Бельбек) на чолі з командиром, полковником Юлієм Мамчуром, пройшов пішим строєм без зброї та з прапорами до позицій російських окупантів, які блокували частину. Українських військових не зупинили попереджувальні постріли в повітря росіян. Внаслідок "психічної атаки" авіатори звільнили ділянку аеродрому.

8 березня – окупаційні російські війська зайшли на територію Чонгарського півострова (Херсонська область).

9 березня – захоплено аеродром 10-ї Сакської морської авіаційної бригади ВМС у Новофедорівці.

15 березня – окупаційні російські війська десантувалися під Стрільковим (Херсонська область). З Краснодарського краю через Керченську переправу до Гвардійського (АРК) перекинуто дивізіон зенітно-ракетних комплексів С-300.

16 березня – відбувся псевдореферендум про статус Криму. Зрежисований Росією захід бойкоту-

19 березня – захоплено Штаб ВМС у Севастополі. В полоні опинився командувач ВМС Сергій Гайдук.

20 березня – під контролем окупантів опинилися 36-та окрема бригада берегової оборони (Перевальне), Південна військово-морська база (Новоозерне) та 501-й окремий батальйон морської піхоти (Керч), а також низка кораблів і суден ВМС України в Севастополі та Донузлаві.

Прапорщик Сергій Кокурін.
Фото Міністерства оборони України

Російські окупанти блокують 36-ту окрему бригаду берегової оборони. Перевальне, березень 2014 року. Фото "24 Канал"

вали кримські татари та проукраїнськи налаштоване населення. За оголошеними організаторами результатами, 96,77 % учасників проголосували "за воз'єднання Криму з Росією на правах суб'єкта Російської Федерації". Конституційний Суд України визнав неконституційною постанову Верховної Ради АР Крим, згідно з якою провели референдум.

18 березня під час штурму бойовиками Ігоря Гірка 13-го фотограметричного центру ВМС в Сімферополі від вогнепального поранення загинув український військовий Сергій Кокурін.

Тим часом у Москві президент Росії Володівір Путін, "голова Ради міністрів Республіки Крим" Сергій Аксьонов, "спікер Верховної Ради Республіки Крим" Володимир Константинов і "голова Координаційної ради з організації керування з забезпечення життєдіяльності Севастополя" Олексій Чалий підписали Договір про прийняття Республіки Крим до складу Росії.

21 березня – Путін підписав указ про ратифікацію договору про прийняття Криму до складу РФ.

У той же день після тривалих переговорів росіяни погодилися випустити з Криму розвідувально-десантну роту 25-ї окремої аеромобільної бригади (25-ї ОАМБр) (з початку лютого 2014 року перебувала на навчаннях у Перевальному). Дніпропетровські десантники продемонстрували готовність чинити збройний опір, тому окупанти не ризикнули їх роззброювати. Колона техніки з озброєнням виїхала через Чонгар до місця постійної дислокації.

22 березня – остаточно захоплено 204-ту Севастопольську БрТА ВПС (Бельбек) та 10-ту Сакську морську авіаційну бригаду ВМС (Новофедорівка). Окупанти захопили кораблі ВМС: корвет "Вінниця" в Донузлаві та корабель управління "Славутич" (останній корабель під українським прапором у Севастополі).

23 березня – захоплено останню частину ВМС у Севастополі – 72-й центр інформаційно-психологічних операцій.

24 березня – російський спецназ захопив 1-й окремий батальйон морської піхоти (Феодосія), який був останньою українською військовою частиною наземного базування у Криму. Також у цей день в Донуз-

Морський тральщик ВМС України «Черкаси».
Фото Міністерства оборони України

Збройна агресія РФ на сході України

Початок березня – дестабілізація ситуації учасниками “антимайдану”: захоплені Донецька і Луганська обласні державні адміністрації, проголошені “народні губернатори” областей.

Полковник Сергій Кривонос, 2014 рік.
Фото з відкритих джерел

лаві були захоплені рейдовий тральщик “Генічеськ” та великий десантний корабель “Костянтин Ольшанський” ВМС України.

25 березня – в Донузлаві захоплено останню військову частину, що тримала український прапор у Криму, – морський тральщик “Черкаси” ВМС України. З цього дня Автономна Республіка Крим і Севастополь були повністю окуповані ЗС РФ.

26 березня – українські військові взяли під контроль радіонавігаційну станцію “Марс-75” у Генічеську (Херсонська область), яку Чорноморський флот РФ незаконно утримував з 1998 року і, всупереч рішенням судів, не допускав на її територію співробітників державної виконавчої служби та правоохоронців України.

6 – 7 квітня – нова хвиля провокацій. Проголошення так званої “Донецької народної республіки”. У Луганську захоплено будівлю СБУ.

Протягом квітня – українські сили (ЗСУ, НГУ) посилюють охорону Луганського і Маріупольського аеропортів та Краматорського військового аеродрому. Оборону Краматорського аеродрому організував командир 8-го окремого полку спеціального призначення (ОПСпП) полковник Сергій Кривонос. У повній блокаді група Кривоноса обороняла військовий аеропорт 47 діб без втрат серед особового складу.

12 квітня – до Слов’янська (Донецька область) з Криму прибув озброєний загін диверсантів Головного розвідувального управління ГШ ЗС РФ під командуванням полковника російських спецслужб Ігоря Гіркина, який брав участь у двох чеченських війнах, боях у Боснії і Придністров’ї, був безпосереднім учасником окупації Криму.

13 квітня – бойовики Гірка відкрили вогонь на ураження по спостережній групі СБУ в Слов'янську. У цьому бою загинув капітан СБУ Геннадій Біліченко, який став першим загиблим військовослужбовцем на Сході.

Протягом квітня – травня – озброєні проросійські бойовики та російський спецназ захоплюють контроль над промисловими агломераціями в

Капітан СБУ Геннадій Біліченко.
Фото Служби безпеки України

Гора Карачун. Фото з відкритих джерел

Донецькій та Луганській областях.

13 – 17 квітня – проукраїнські мітинги в Луганську, Краматорську, Донецьку (від 1 до 7 тисяч учасників).

14 квітня – в.о. обов'язки Президента України Олександр Турчинов підписав указ про початок антитерористичної операції (АТО) на Сході України.

27 квітня – проголошення так званої “Луганської народної республіки”.

9 травня – українські десантники закріплюються на панівній висоті під Слов'янськом – горі Карачун. Протягом наступних тижнів бойовики Гірка не раз обстрілювали та робили спроби заволодіти Карачуном.

11 травня – самозвані лідери контрольованих РФ угруповань “ДНР” та “ЛНР” провели фіктивні “референдуми” про відокремлення від України. Для забезпечення успіху цього заходу в Україну направили додаткові розвідувально-диверсійні групи з Російської Федерації, парамілітарні формування російського козацтва, також залучено групи найманців “Русский сектор” та “Оплот”.

18 травня – наліт бойовиків “ДНР” на табір сил АТО під Ізюмом. Протягом травня терористи тричі напали на українські сили на суміжних територіях Харківської області.

22 травня – напад бойовиків “ДНР” на український блокпост під Волновахою (Донецька область). Загинуло 17 військовослужбовців 51-ї ОМБр.

23 травня – бій українського добровольчого батальйону “Донбас” із терористичним батальйоном “Восток” під Карлівкою (Донецька область).

24 травня – ватажки “ДНР” та “ЛНР” оголосили про об'єднання у т.зв. конфедеративний союз народних республік – “Новоросію”.

25 травня – вибори Президента України. Більшість дільниць на Донбасі не відкрилися через терористичну загрозу. У Луганській області голосування проходило на 2 округах із 12-ти, у Донецькій – на 8 з 22. З метою зірвати вибори, загін бойовиків здійснив наліт на Новоайдар (Луганська область).

25 травня – сили АТО вибили бойовиків та російських найманців (зокрема чеченців) з Донецького

Військовослужбовці розвідроти 9-ї ОМБр ЗС РФ Сергій Косарев та Сергій Якушев в Луганській області, 3 травня 2014 року. Фото "InformNapalm" Детальніше про участь регулярної російської армії у війні проти України дивіться за посиланням <http://bit.ly/2JY2Hzb>

Генерал-майор Сергій Кульчицький. Фото з відкритих джерел.

аеропорту та закріпилися на летовищі. За повідомленням ватажків терористів, серед загиблих у бою за ДАП були 34 громадянина РФ.

29 травня – біля Слов'янська терористи збили гелікоптер Мі-8МТ (борт "16") Національної гвардії України. Загинуло 12 осіб, серед яких начальник управління бойової та спеціальної підготовки Головного управління Національної гвардії України генерал-майор Сергій Кульчицький.

Протягом травня – відновлення українського контролю над західними районами Донецької та північними районами Луганської областей. Активну роль у відновленні конституційного ладу відіграли добровольчі формування та місцеві активісти.

4 червня – військовослужбовці кількох десантно-штурмових бригад та нацгвардійці звільняють від бойовиків місто Лиман (Донецька область).

Перша половина червня – початок бойових зіткнень на прикордонних пунктах російсько-українського кордону в Луганській та Донецькій областях (Дякове, Вознесенівка, Маринівка). У ході дводенних боїв під Маринівкою в Донецькій області зусиллями прикордонників, арміїців та авіації напад з боку РФ був відбитий з важкими для ворога втратами в живій силі та техніці.

6 червня – біля Слов'янська терористи збили літак Ан-30, п'ять членів екіпажу загинуло.

12 червня – перша (невдала) спроба сил АТО (79-та ОАМбр і 3-й ОПСПП) заволодіти стратегічною висоотою Савур-Могила (Донецька область).

13 червня – бійці Національної гвардії, десантники та батальйон "Азов" звільняють Маріуполь.

14 червня – найманці з російської приватної військової компанії "Вагнер" збили військово-транспортний літак Іл-76 неподалік Луганського аеропорту. Загинуло 40 десантників 25-ї ОАМБр та дев'ять членів екіпажу з 25-ї бригади транспортної авіації.

14 червня – сили сектору “А” звільнили місто Щастя (Луганська область), взявши під контроль Луганську ТЕС і два стратегічні мости. Створено плацдарм для наступу на Луганськ з півночі.

14 – 19 червня – бої за селище Металіст неподалік Луганська. Колона українських військових потрапила в засідку і зазнала значних втрат.

5 липня – звільнення від бойовиків Гірки на Слов'янська. Після невдалих спроб визволити Слов'янськ 13 і 24 квітня сили АТО розпочали облогу, звужуючи кільце оточення. Основні бої точилися на блокпостах за контроль над комунікаціями. Проти терористів була застосована авіація. 3 червня знищено укріпрайон бойовиків у Семенівці, а 1 – 4 липня сили АТО визволили низку передмість, зокрема Миколаївку.

Збитий Іл-76. Фото з сайту Ukrainian Spotter's Site

Знищений табір українських військ під Зеленопіллям. Фото з відкритих джерел

20 червня – Президент України Петро Порошенко оголосив одностороннє перемир'я та закликав до мирних переговорів.

24 червня – біля Слов'янська терористи збили український військовий гелікоптер Мі-8, загинуло дев'ять військовослужбовців.

27 червня – сили АТО відбили масштабну, із застосуванням бронетехніки, атаку на базу зберігання озброєння і військової техніки під Бахмутом (Донецька область).

1 липня – Президент України Петро Порошенко оголосив про скасування режиму одностороннього припинення вогню в зоні АТО.

2 липня – сили АТО зачистили селище Металіст та увійшли до Кам'янобрідського району Луганська.

Усвідомивши марність опору, 5 липня бойовики залишили Слов'янськ та втекли до Донецька. До них приєдналися терористи з Краматорська, Дружківки та Костянтинівки.

6 липня – звільнення Бахмута. Ще 4 липня сили АТО провели розвідувальний рейд, знищивши в місті штаб бойовиків, а ще через два дні Бахмут звільнили підрозділи Національної гвардії та Збройних сил України.

11 липня – російська реактивна артилерія із території РФ почала масований обстріл позицій ЗСУ та прикордонників біля селища Зеленопілля Луганської області. Внаслідок обстрілів загинуло 30 військовослужбовців 24-ї ОМБр і 79-ї ОАМБр та 6 прикордонників; понад 100 осіб дістали поранення. Це було перше масове застосування російської регулярної армії проти ЗСУ.

У М О В Н І З Н А К И

Кордони і межі: — — — — — держав — — — — — регіонів України	— — — — — Залізниці — — — — — Автошляхи Аеродроми: ✈ діючі ✈ недіючі / зруйновані ⚓ Морські порти	○ Пункти перетину державного кордону (у тому числі недіючі) ○ <i>Ізварине</i> Дислокація основних сил у Криму (лютий 2014 р.): ◆ Збройних сил України ◆ ЧФ РФ	▨ Окуповані території Донецької та Луганської областей — — — — — Лінія зіткнення станом на початок 2019 р. ▼ Місце катастрофи пасажирського літака «Боїнг 777» 17.VII 2014 р.

ЗОНА ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ 2019 рік

Липень – систематичні обстріли підрозділів Збройних сил України артилерійськими системами “Град” з території Російської Федерації.

12 липня – сили АТО визволяють Сіверськ (Донецька область).

13 – 20 липня – деблокада Луганського аеропорту. Сили сектору “А” встановили сухопутний коридор

19 липня–10 серпня – рейд 95-ї ОАМБр з метою деблокування військ сектору “Д” східніше від Степанівки, що опинилися відрізними від основних сил. Успішною операцією командує полковник Михайло Забродський, командир 95-ї ОАМБр.

21 липня – звільнення Рубіжного. У липні сили АТО розпочали операцію з визволення Лисичансько-Сіверодонецької агломерації Луганської області.

Проросійські терористи позують із іграшками вбитих дітей.
Фото з відкритих джерел

Капітан 1 рангу Едуард Шевченко.
Фото з відкритих джерел

сполучення ЛАП з Щастям. До цього моменту з квітня 2014 року українські десантники в ЛАП перебували у ворожому тилу, в оточенні.

15 – 16 липня – бойовики “ДНР” при підтримці російської артилерії завдають удару з району Чистякового (Донецька область) в напрямку державного кордону біля Маринівки. Частина угруповання сектору “Д”, що перебувала між Степанівкою та Ізвариним (підрозділи 24-ї та 72-ї ОМБр, 79-ї ОАМБр), опинилися відрізними від основних сил АТО і зазнала масованих ракетно-артилерійських ударів з території РФ.

17 липня – поблизу міста Чистякового зенітно-ракетний комплекс “Бук” зі складу 53-ї зенітно-ракетної бригади ЗС РФ збив пасажирський літак “Боїнг 777” авіакомпанії “Малайзійські авіалінії”. Загинули 283 пасажери і 15 членів екіпажу. Акт тероризму, який поглибив міжнародну ізоляцію РФ і посилив санкційний тиск.

Того ж дня було звільнено Торецьк у Донецькій області. Ключова роль у звільненні міста належить частинам спецназу під командуванням капітана 1 рангу Едуарда Шевченка.

У ніч на 21 липня сили сектору “А” оточили Рубіжне. Зведена група батальйонів “Чернігів”, “Айдар” та “Луганськ-1” закріпилася на території трубного заводу. Після цього сили АТО взяли під контроль будівлі міського відділу міліції та міської ради.

Того ж дня звільнено Торецьк у Донецькій області. Ключова роль у звільненні міста належить частинам спецназу. Зранку 21 липня група 73-го морського центру спеціальних операцій непомітно зайшла в місто в обхід блокпостів бойовиків і захопила будівлю міської ради, затримавши терористів усередині. Бойовики спробували повернути контроль над будівлею, однак штурм захлинувся. У цей час група 140-го об'єднаного центру спеціальних операцій ліквідувала кілька позицій бойовиків на в'їздах до міста та зайняла позиції поблизу міськради. Зазнавши значних втрат у людях та бронетехніці, бойовики відступили з міста.

22 липня – звільнення Сєвєродонецька (Луганська область). Підрозділи Національної гвардії України, Збройних сил України та добровольчих батальйонів атакували збройні формування “ЛНР” з двох боків. Дві колони увійшли в Сєвєродонецьк. Під час короткої, але запеклої перестрєлки із застосуванням зброї, гранатометів, важкої бронетехніки і авіації українськє вїйська визволили мїсто. Цьогє ж дня сили АТО звіль-

28 липня – рейдові сили 95-ї ОАБМр взяли штурмом Савур-Могилу, однак наступного дня були змушені залишити стратегїчну висоту.

28 липня – визволення Дебальцевого. Розгортання боїв на околицях Шахтарськє (Донецькє область).

30 липня – звільнення Авдїївкє (Донецькє область) частинами 93-ї ОМБр та “Правим сектором”.

Савур-Могила. Фото з відкритих джерел

нили Сєлєдар (Донецькє область) і Попасну (Луганська область).

24 липня – звільнення Лисичанськє (Луганська область). Мїсто було основним опорним пунктом терористів у Лисичанськє-Сєвєродонецькєй агломерації. Після звільнення Рубїжного та Сєвєродонецькє сили АТО з секторів “А” і “С” провели масштабну загальновїйськову операцію в Лисичанську. Батальйонно-тактичнє групи 24-ї ОМБр та 95-ї ОАБМр, долаючи опір противника, вийшли на західнє околицє мїста. З півночї наступали батальйонно-тактичнє групи 51-ї ОМБр та частини Національної гвардії. Запеклє бої зав’язалися в щільнїй мїськєй забудовї Лисичанськє. Базу ватажка терористів Мозговогов районї склозаводу сили АТО взяли штурмом.

27 липня – сили АТО в районї Луганськєго аеропорту визволили Георгїївку та Лутугинє.

Українськє вїйськовє обїйшли позиції бойовиків та атакували ворога з боку обїзної. Ввечерї наступного дня, долаючи опір терористів, до Авдїївкє зайшли бїйцї “Правого сектору”. З боями вони дійшли до центра мїста, зайняли виконком мїськєї ради та управлїння мїлицїї. Наступного дня сили АТО провели зачистку, остаточно звільнивши від окупантів Авдїївку.

1 серпня – звільнення Красногорївкє (Донецькє область). Дві штурмовє групи 20-го батальйону територїальної оборони обїйшли Красногорївку з півночї та зайшли в мїсто з тилу. Одна зї штурмових груп атакувала центральну частину мїста з адмїнбудівлями, тодї як друга прочїсувала південну, промислову частину Красногорївкє. 3-й ОПСП діяв у півнїчнїй частинї мїста. Оборона противника розвалилася майже вїдразу. Силам АТО знадобився день для визволення Красногорївкє.

5 серпня – звільнення Мар'їнки (Донецька область). У серпні сили сектору "Б" почали планомірно брати під контроль донецькі передмістя, створюючи плацдарми для подальшого наступу. Вранці 4 серпня батальйони "Азов" та "Шахтарськ" отримали наказ вибити ворога з Мар'їнки. Добровольців підтримала бронетехнікою 51-ша ОМБр. Невдовзі центральні позиції терористів вдалося взяти. Після того українські

13 серпня – сили АТО визволили Гірське (Луганська область).

15 серпня – під час засідання так званої "Ради міністрів ДНР" ватажок терористів Олександр Захарченко заявив про введення резервів у вигляді 30 танків, 120 бронемашин та 1200 одиниць особового складу, які проходили протягом 4 місяців підготування на території РФ.

Генерал-майор Ігор Гордійчук.
Фото "Новое Время"

Російський "гуманітарний конвой".
Фото з відкритих джерел

бойці почали зачистку Мар'їнки у східному та західному напрямках.

7 серпня – сили сектору "Д", відрізани східніше Степанівки, прорвали блокаду і вийшли на з'єднання з основними силами. Залишену територію зайняли бойовики, внаслідок чого втрачено контроль над ділянкою державного кордону протяжністю 140 км.

8 серпня – сили АТО визволили Міусинськ (Луганська область), перервавши сполучення бойовиків між Сніжним (Донецька область) та Хрустальним (Луганська область).

12 серпня – після важких боїв сили АТО під командуванням помічника начальника розвідки зі спеціальних операцій полковника Ігоря Гордійчука зайняли Савур-Могили.

15 – 16 серпня – активні бойові дії в районі Савур-Могили, Антрациту (Донецька область) та Хрустального.

18 серпня – третій штурм Іловайська (Донецька область). Українські підрозділи, здебільшого добровольчі батальйони, у ході важких боїв беруть під контроль частину міста.

21 серпня – від окупантів звільнено Станицю Луганську (Луганська область).

22 серпня – перша колона (145 машин) так званого "гуманітарного конвою" з РФ (конвої, які офіційно завозили продукти першої необхідності, але насправді використовувалися для матеріально-технічного забезпечення проросійських бойовиків і регулярних частин ЗС РФ, що брали участь у вторгненні та підвезенні їм зброї та боєприпасів) перетнула державний

кордон України в районі контрольованого бойовиками пункту пропуску Ізварине (Луганська область) без згоди української сторони та супроводу представників Червоного Хреста.

23 серпня – масове вторгнення на територію Донецької та Луганської областей регулярних підрозділів ЗС РФ. Зафіксовано 8 батальйонно-тактичних груп,

Полонені російські десантники на прес-конференції СБУ, 27 серпня 2014 року. Фото "Франс Прес"

наступальний потенціал яких розділено на Донецьку та Луганську області. Згодом встановлено, що участь у наступі брали понад 70 російських військових частин.

24 серпня – лідер бойовиків Захарченко оголошує про початок масштабного наступу по всіх напрямках. Публічна заява була зроблена з метою замаскувати вторгнення російських регулярних військ.

24 – 26 серпня – у полон сил АТО потрапляють 13 військовослужбовців ЗС РФ, переважно десантники 98-ї повітряно-десантної дивізії (пункт постійної дислокації – Іваново).

25 серпня – після відбиття кількох штурмів та вичерпавши можливості для ведення оборони, сили АТО залишили Савур-Могили.

25 – 27 серпня – активна фаза боїв з терористами та регулярними частинами ЗС РФ у районі Іловайська.

27 серпня – російські війська захоплюють Новоазовськ (Донецька область).

28 серпня – оточення українських сил під Іловайськом.

29 серпня – під час виходу сил АТО з оточення під Іловайськом росіяни порушили домовленості на рівні начальників генеральних штабів України та РФ і розстріляли обидві колони українських військових, які рухалися "зеленими коридорами". Внаслідок боїв за Іловайськ 366 українців загинуло, майже півтисячі поранено, 300 потрапили в полон.

29 серпня – засідання РБ ООН у зв'язку з агресією Російської Федерації проти України, на якому делегація України заявила: "Росія розпочала безпосереднє воєнне вторгнення на материкову частину України із застосуванням своїх регулярних збройних сил". Засідання комісії Україна – НАТО. Генеральний секретар НАТО Андерс Фог Расмуссен кваліфікував вторгнення Збройних сил Російської Федерації через східний і південно-східний українсько-російський державний кордон як "серйозну ескалацію збройної агресії Росії проти України".

1 – 2 вересня – вихід українських сил з Луганського аеропорту до Щастя.

2 – 5 вересня – рейдові дії 95-ї та 79-ї ОАМБр на схід від річки Кальміус в напрямку Бойківського і Кальміуського (Донецька область).

5 вересня – підписання Мінських домовленостей (Протокол від 5 вересня 2014 року, Меморандум від 19 вересня 2014 року) як основи політичного врегулювання конфлікту на Донбасі Тресторонньою контактною групою після прямого вторгнення підрозділів регулярної армії РФ на Донбас та боїв біля Іловайська. Усупереч положенням Меморандуму, російські війська та підпорядковані їм незаконні збройні формування захопили 8 ділянок території загальною площею 1696 км² у районах, які мав контролювати український уряд.

Путін відмовився анексувати чи визнати "незалежність" "ДНР" і "ЛНР". Натомість зробив ці регіони чинником впливу на політику Києва, джерелом нестабільності, контрабанди та інструментом тиску на Україну.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ УКРАЇНИ СТОСОВНО ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ

Назва і дата акту	Короткий зміст
<p>Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення дати початку тимчасової окупації” (2015).</p>	<p>Вносить зміни у низку законів України, зокрема в закони “Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України” та “Про створення вільної економічної зони “Крим” та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України”.</p> <p>Встановив офіційну дату початку тимчасової окупації – 20 лютого 2014 року.</p>
<p>Закон України “Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях” (2018).</p>	<p>Один з найкомплексніших законів, що відповідає на низку викликів, які з’явилися унаслідок російської агресії. Ключові положення Закону:</p> <ul style="list-style-type: none">— Росія визнається агресором і окупантом, а її дії на території Донецької і Луганської областей названі “збройною агресією Російської Федерації”;— замість АТО (антитерористичної операції) вводиться термін – “заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях”;— змінюється формат відсічі збройній агресії РФ: на зміну Антитерористичній операції, яка тривала під загальним керівництвом СБУ, приходить Операція об’єднаних сил під керівництвом Об’єднаного оперативного штабу ЗСУ. Стратегічне керівництво всіма силами оборони і безпеки в зоні проведення ООС переходить до органів керування ЗСУ;— для командування ООС створена посада Командувача об’єднаних сил, якого призначає Президент України за поданням начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних сил України і має чіткий перелік функцій та повноважень;— тимчасова окупація ЗС РФ території України, незалежно від її тривалості, є незаконна і не створює для РФ ніяких територіальних прав;— Україна визнає лише два документи, які видають на окупованій території: свідоцтва про народження і смерть;— відповідальність за моральну та матеріальну шкоду, завдану Україні та її громадянам покладається на Російську Федерацію;

- особи, що брали участь у збройній агресії чи окупаційній адміністрації РФ, несуть кримінальну відповідальність;
- за громадянами України зберігається право власності на окупованих територіях.

Постанова Верховної Ради України
 “ПроЗвернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором” від 27 січня 2015 року.

Парламент проголосував за постанову після обстрілів Маріуполя 24 січня 2015 року. Внаслідок застосування російськими бойовиками РСЗВ БМ-21 “Град” та обстрілу житлового мікрорайону “Східний” загинуло 29 місцевих мешканців.

- У зв'язку з цим Верховна Рада закликала міжнародні організації: визнати Російську Федерацію державою-агресором, що всебічно підтримує тероризм та блокує діяльність Ради Безпеки ООН, а так звані “ДНР” і “ЛНР” визнати терористичними організаціями;
- посилити тиск на Російську Федерацію, зокрема шляхом запровадження нових секторальних обмежувальних заходів (санкцій), щоб зупинити агресію, припинити незаконну окупацію Криму, звільнити всіх заручників і незаконно утримуваних на території громадян України;
- обмежити повноваження російської делегації в Парламентській Асамблеї Ради Європи;
- надавати Україні необхідну військову допомогу з метою посилення її оборонних можливостей.

Постанова Верховної Ради України
 “Про Заяву Верховної Ради України “Про відсіч збройній агресії Російської Федерації та подолання її наслідків” (2015).

Постанова детально відтворює хронологію збройної агресії Російської Федерації проти України, встановивши відправною точкою російсько-української війни 20 лютого 2014 року, коли були зафіксовані перші випадки порушення ЗС РФ порядку перетину державного кордону України в районі Керченської протоки.

Заява наводить перелік найзначніших воєнних злочинів РФ на території України. Парламент декларує, що і фактично, і юридично збройна агресія РФ проти України триватиме до повного відведення з території України всіх підрозділів ЗС РФ, разом з підтримуваними нею найманцями, та повного відновлення територіальної цілісності України.

Постанова Верховної Ради України
 “Про Заяву Верховної Ради України “Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій “ДНР” та “ЛНР”, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян” (2015)

Верховна Рада визнає юрисдикцію Міжнародного кримінального суду з метою притягнення до кримінальної відповідальності в Міжнародному кримінальному суді вищих посадових осіб РФ та керівників терористичних організацій “ДНР” та “ЛНР”.

МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ АКТИ, УХВАЛЕНІ У ВІДПОВІДЬ НА РОСІЙСЬКУ АГРЕСІЮ ПРОТИ УКРАЇНИ

27 березня 2014 року Генеральна Асамблея ООН ухвалила **Резолюцію 68/262** "Територіальна цілісність України", де підтвердила міжнародно визнані кордони України і те, що нема будь-яких правових підстав для зміни статусу АР Крим та Севастополя.

Цю позицію Генасамблея ООН підтвердила в **Резолюціях 71/205** "Ситуація з правами людини в АР Крим та місті Севастополі (Україна)" 19 грудня 2016 року та "Стан з правами людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі (Україна)" від 19 грудня 2017 року №72/190.

Резолюція Генеральної Асамблеї ООН A/73/L.47 "Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим та м. Севастополя (Україна), а також частин Чорного і Азовського морів", схвалена 17 грудня 2018 року, засвідчила чітку позицію міжнародної спільноти на підтримку територіальної цілісності України, засудження агресії Російської Федерації, побудови та відкриття Російською Федерацією Керченського мосту, а також збільшення військової присутності РФ в акваторіях Чорного і Азовського морів. Резолюція була ухвалена у відповідь на пряму атаку та захоплення 25 листопада 2018 року російськими прикордонними катерами ФСБ суден ВМСУ: катерів "Бердянськ", "Нікополь" та буксира "Яни Капу" з 24 військовослужбовцями.

22 грудня 2018 року Генасамблея ООН ухвалила **Резолюцію A/C.3/73/L.48** "Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, Україна". Генеральна Асамблея закликала всі міжнародні організації і спеціалізовані агенції Організації Об'єднаних Націй послуговуватися формулюванням "Автономна Республіка Крим та місто Севастополь, Україна, тимчасово окуповані Російською Федерацією", коли йдеться про Крим у їхніх офіційних документах, комунікаціях і публікаціях, разом з тими, в яких йдеться про статистичні дані РФ".

Антитерористична операція (АТО)

Комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на запобігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності (Закон України “Про внесення змін до законів України щодо боротьби з тероризмом”, 2014 рік). АТО завершилася з початком Операції об’єднаних сил, тому вживання цього терміна щодо подій, які відбулися після 30 квітня 2018 року некоректне. АТО – один із форматів ведення війни Україною проти російської агресії.

Агресія

Застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканності або політичної незалежності іншої держави, або будь-яким іншим способом, несумісним із Статутом Організації Об’єднаних Націй (Резолюція 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї від 14 грудня 1974 року). Відповідно до Закону України “Про оборону України”, **збройна агресія** – застосування іншою державою або групою держав збройної сили проти України. Збройною агресією проти України вважається будь-яка з таких дій: вторгнення або напад збройних сил іншої держави або групи держав на територію України, а також окупація або анексія частини території України; напад збройних сил іншої держави або групи держав на військові сухопутні, морські чи повітряні сили або цивільні морські чи повітряні флоти України.

Анексія

Примусове набуття (приєднання) території однією державою коштом іншої держави. Таке набуття (приєднання) передбачає окупацію відповідної території та чіткий намір здійснювати таку окупацію постійно (*corpusetanimus*). У сучасному міжнародному праві анексія не розглядається як законний спосіб набуття території, бо це порушення заборони застосування сили. На відміну від прагнення держави відмовитися від території, анексія виникає, коли «приймальна» держава заявляє, що тепер вона володіє цією територією. Анексія зазвичай відбувається слідом за військовою окупацією території, коли окупант вирішує змінити свій фізичний контроль шляхом набуття законного права. Анексія території – адміністративна дія, пов’язана із завоюванням. Випадки анексії в сучасній практиці не типові і зазвичай їх розглядають як незаконні.

<p>Воєнний стан</p>	<p><i>Це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень (Закон України "Про оборону України").</i></p>
<p>Внутрішньо переміщена особа (ВПО)</p>	<p><i>Громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання внаслідок або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру (Закон України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб").</i></p>
<p>Державний суверенітет України</p>	<p><i>Проголошено Декларацією про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах.</i></p>
<p>Держава-агресор Російська Федерація</p>	<p><i>(Зі Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором від 27 січня 2015 року).</i></p>
<p>Лінія зіткнення</p>	<p><i>Умовне розмежування між тимчасово неконтрольованою територією та контрольованою територією.</i></p>
<p>Операція об'єднаних сил (ООС)</p>	<p><i>Операція із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації на території Донецької та Луганської областей. ООС розпочалася із завершенням Антитерористичної операції, тому це поняття слід вживати для означення подій, які відбулися/відбуваються після 30 квітня 2018 року. ООС – один із форматів ведення війни Україною проти російської агресії.</i></p>
<p>Окупація</p>	<p><i>Тимчасове зайняття збройними силами супротивної сторони в міжнародному конфлікті території ворога в період ведення бойових дій.</i></p>

Окупована територія

Територія, яка фактично перебуває під владою армії супротивника. Окупація поширюється лише на ту територію, де така влада встановлена і здатна виконувати свої функції (IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї "Положення про закони і звичаї війни на суходолі", підписана в Гаазі 18 жовтня 1907 року, для України набрала чинності 24 серпня 1991 року). Тимчасово окупованими територіями в Донецькій та Луганській областях визнано частини території України, в межах яких збройні формування Російської Федерації та окупаційна адміністрація Російської Федерації встановили та здійснюють загальний контроль (Закон України "Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях"). Автономна Республіка Крим та місто Севастополь – територія, тимчасово окупована Російською Федерацією (Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй "Стан справ у сфері прав людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі (Україна)" від 19 грудня 2016 року № 71/205 та від 19 грудня 2017 року № 72/190). Тимчасово окупована територія України – невіддільна частина території України, на яку поширюється дія Конституції та законів України (Закон України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України").

Окремі райони Донецької та Луганської областей (ОРДЛО)

Це окуповані Російською Федерацією території Донецької і Луганської областей, перелік яких визначила Верховна Рада України. На ці території, відповідно до Закону України "Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей", запроваджується особливий порядок місцевого самоврядування. Термін дії особливого порядку встановлено законом і його змінює парламент щорічно (і до моменту звільнення окупованих територій).

Тимчасово неконтрольована територія

Територія, на якій органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження (із Порядку переміщення товарів до району або з району проведення антитерористичної операції, затвердженого постановою КМУ від 1 березня 2017 року).

Цілісність території

означено в Декларації про державний суверенітет України. У статті V "Територіальне верховенство" йдеться, що Українська РСР здійснює верховенство на всій своїй території. Територія Української РСР в чинних кордонах недоторканна і не може бути змінена та використана без її згоди. Українська РСР самостійно визначає адміністративно-територіальний устрій Республіки та порядок утворення національно-адміністративних одиниць. Стаття 2 Конституції України визначає, що суверенітет України поширюється на всю її територію. Територія України в межах чинного кордону цілісна і недоторканна.

ВЖИВАЙТЕ ПРАВИЛЬНО

Неправильно

Кордон / адміністративний кордон із Кримом, ДНР, ЛНР

Правильно

Контрольний пункт в'їзду на тимчасово окуповану територію або виїзду з неї

Спеціально виділена територія на автомобільній дорозі з комплексом будівель, спеціальних, інженерних, фортифікаційних споруд і технічних засобів, де підрозділами, що здійснюють державний контроль, контролюють переміщення та пропуск на тимчасово неконтрольовану територію та з такої території осіб, транспортних засобів, товарів (із Порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, затвердженого постановою КМУ від 4 червня 2015 року).

Внутрішній конфлікт, громадянська війна

Російсько-українська війна

Нинішня російсько-українська війна не результат внутрішньодержавного конфлікту на міжетнічному, міжконфесійному або будь-якому іншому ґрунті, чи рух, організований визнаними лідерами, широко підтриманий населенням. Проросійські бойовики із самого початку перебували під повним контролем спецслужб РФ і реалізовували план військово-політичного керівництва РФ з дестабілізації та розчленування України.

Ідеологічні засади війни розроблено поза Україною, їх основою стала концепція так званого «руського мира», сформована в Росії ще в минулому столітті. Повний контроль і фінансове забезпечення діяльності квазідержавних утворень “ДНР” і “ЛНР” веде РФ через Федеральну службу безпеки та Головне розвідувальне управління Генерального штабу Російської Федерації. У бойових діях на сході України всі 5 років війни бере участь контингент військовослужбовців Збройних сил РФ. У таких умовах тези “внутрішнього конфлікту” чи “громадянської війни” – хибний і маніпулятивний продукт російської пропаганди.

У Зверненні Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором від 27 січня 2015 року йдеться, що Російська Федерація – держава-агресор, яка вчиняє акти збройної агресії проти України.

**Донецька
Народна Республіка
(ДНР),**

**Луганська
Народна Республіка
(ЛНР)**

**Окремі райони Донецької та
Луганської області (ОРДЛО),
терористичні організації "ДНР" і "ЛНР",
квазідержавні утворення "ДНР" і "ЛНР"**

Це псевдодержавні утворення із самопроголошеними органами, що узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України, контрольовані Російською Федерацією. Відповідно до Заяви Верховної Ради "Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій "ДНР" та "ЛНР", які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян", затверджені Постановою Верховної Ради України від 4 лютого 2015 року, "ДНР" та "ЛНР" визнані терористичними організаціями.

**Ополченці,
народне ополчення,
повстанці**

**Незаконні збройні формування,
збройні формування РФ, озброєні банди,
групи найманців**

Російська Федерація скоює злочин агресії проти України та здійснює тимчасову окупацію частини її території за допомогою збройних підрозділів і формувань, що складаються з регулярних з'єднань і підрозділів, підпорядкованих Міністерству оборони та іншим силовим відомствам РФ, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих Російською Федерацією, окупаційної адміністрації РФ, самопроголошених органів, підпорядкованих РФ, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України.

ДЕКОМУНІЗАЦІЯ

9 квітня 2015 року парламент ухвалив Закон України **“Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарного режимів та заборону пропаганди їхньої символіки”**. На виконання закону низка населених пунктів та районів, назви яких

містили символіку комуністичного тоталітарного режиму, були перейменовані. Основна мета декомунізації – деконструкція радянських мітів, відновлення історичної правди про минуле, ліквідація топонімів, які прославляли діячів комуністичного тоталітарного режиму. Через те що початковий успіх росіян іколлаборантів був викликаний значним поширенням радянських мітів на окупованих територіях, то декомунізація торкнулась і цих територій.

На території Донецької та Луганської областей парламент перейменував 166 населених пунктів та 8 районів, зокрема 78 населених пунктів і 3 райони на тимчасово окупованих територіях. Також Верховна Рада України ухвалила рішення

змінити назви 70 населених пунктів та 5 районів на території АРК та Севастопольської міської ради.

У постанові, яка стосується Криму, зазначено, що рішення про перейменування набере чинності з моменту повернення окупованої території під загальну юрисдикцію України (натомість перейменування в ОРДЛО відбулися з моменту ухвалення відповідних постанов). Російська окупаційна адміністрація не визнає перейменувань і продовжує використовувати старі назви.

Нижче скорочений перелік перейменувань (лише районів, міст та селищ міського типу).

Донецька область

Перейменування районів

Стара назва	Нова назва	Статус
Артемівський	Бахмутський	
Володарський	Нікольський	

Красноармійський	Покровський	
Краснолиманський	Лиманський	
Першотравневий	Мангушський	
Тельманівський	Бойківський	окуповано

Перейменування міст та селищ міського типу (снт)

Тип	Стара назва	Район / міська рада	Нова назва	Статус
м.	Артемівськ	Бахмутський	Бахмут	
м.	Артемове	Торецька м-р	Залізне	
снт	Войкове	Харцизька м-р	Благодатне	окуповано
снт	Войковський	Амвросіївський	Копані	окуповано
снт	Володарське	Нікольський	Нікольське	
м.	Дзержинськ	Торецька м-р	Торецьк	
м.	Димитров	Мирноградська м-р	Мирноград	
снт	Карло-Марксове	Єнакієвська м-р	Софіївка	окуповано
снт	Кірове	Торецька м-р	Північне	
снт	Кіровськ	Лиманський	Зарічне	
м.	Кіровське	Кіровська м-р	Хрестівка	окуповано
м.	Комсомольське	Старобешівський	Кальміуське	окуповано
снт	Комсомольський	Волноваський	Графське	
м.	Красний Лиман	Лиманський	Лиман	
снт	Красний Октябрь	Макіївська м-р	Липське	окуповано
м.	Красноармійськ	Лиманський	Покровськ	
снт	Ленінське	Торецька м-р	Південне	
снт	Пролетарське	Макіївська м-р	П'ятипілля	окуповано
снт	Свердлове	Макіївська м-р	Холодне	окуповано
снт	Тельманове	Бойківський	Бойківське	окуповано
м.	Торез	Торезька м-р	Чистякове	окуповано
м.	Юнокомунарівськ	Єнакієвська м-р	Бунге	окуповано

Луганська область

Перейменування районів

Стара назва	Нова назва	Статус
Краснодонський	Сорокинський	окуповано
Свердловський	Довжанський	окуповано

Перейменування міст та селищ міського типу (смт)

Тип	Стара назва	Район / міська рада	Нова назва	Статус
м.	Артемівськ	Перевальський	Кипуче	окуповано
смт	Бірюкове	Довжанський	Криничне	окуповано
м.	Вахрушеве	Краснолуцька м-р	Боково-Хрустальне	окуповано
смт	Володарськ	Свердловська м-р	Ведмеже	окуповано
смт	Держинський	Ровеньківська м-р	Любимівка	окуповано
смт	Енгельсове	Краснодонська м-р	Буран	окуповано
смт	Калінінський	Довжанський	Кундрюче	окуповано
м.	Кіровськ	Кіровська м-р	Голубівка	окуповано
смт	Комсомольський	Свердловська м-р	Дубове	окуповано
м.	Красний Луч	Краснолуцька м-р	Хрустальний	окуповано
м.	Краснодон	Сорокинський	Сорокине	окуповано
смт	Краснодон	Краснодонська м-р	Тепле	окуповано
смт	Леніна	Лутугинський	Марія	окуповано
смт	Ленінське	Свердловська м-р	Вальянівське	окуповано
смт	Лотикове	Слов'яносербський	Іванівське	окуповано
смт	Петрівка	Станично-Луганський	Петропавлівка	
м.	Петровське	Краснолуцька м-р	Петрово-Красносілля	окуповано
смт	Пролетарський	Ровеньківська м-р	Картушине	окуповано
м.	Свердловськ	Довжанський	Довжанськ	окуповано
м.	Стаханов	Стахановська м-р	Кадіївка	окуповано
смт	Фрунзе	Слов'яносербський	Сентянівка	окуповано

с/м/т	Червоногвардійське	Кіровська м-р	Криничанське	окуповано
м.	Червонопартизанськ	Свердловська м-р	Вознесенівка	окуповано
с/м/т	Ювілейне	Луганська м-р	Катеринівка	окуповано

Автономна Республіка Крим

Перейменування районів

Стара назва	Нова назва	Статус
Кіровський	Іслямтерецький	окуповано
Красногвардійський	Курманський	окуповано
Красноперекопський	Перекопський	окуповано
Ленінський	Єдикуйський	окуповано
Советський	Ічкінський	окуповано

Перейменування міст та селищ міського типу (с/м/т)

Тип	Стара назва	Район / міська рада	Нова назва	Статус
с/м/т	Кіровське	Іслямтерецький	Іслям-Терек	окуповано
с/м/т	Комсомольське	Сімферопольська м-р	Бакачик-Кият	окуповано
с/м/т	Красногвардійське	Курманський	Курман	окуповано
м.	Красноперекопськ	Перекопський	Яни Капу	окуповано
с/м/т	Куйбишеве	Бахчисарайський	Албат	окуповано
с/м/т	Леніне	Єдикуйський	Єди-Кую	окуповано
с/м/т	Октябрське	Курманський	Біюк-Онлар	окуповано
с/м/т	Орджонікідзе	Феодосійська м-р	Кайгадор	окуповано
с/м/т	Советське	Ялтинська м-р	Долосси	окуповано
с/м/т	Советський	Ічкінський	Ічки	окуповано

ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ІНСТИТУТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ ПРО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКУ ВІЙНУ

Люди "сірої зони":
свідки російської анексії Криму
2014 року

У збірці свідчень про російську анексію Криму 2014 року йдеться про ту частину історії "кримської весни", яку замовчує або навмисно спотворює російська пропаганда.

Понад півсотні оповідей спростовують міти про те, що анексія півострова була безкровна і що "кримчани не намагалися чинити опір, а добровільно вибрали Росію". Як насправді Крим опинився під контролем Росії та чим це обернулося для його мешканців? Які методи застосовують російські спецслужби та силовики щодо мирних громадян на півострові? Відповіді на ці та інші питання дають кримчани, які стали свідками та жертвами російського військового захоплення півострова навесні 2014 року.

Усна історія
російсько-української війни
2014-2015

"Усна історія російсько-української війни" – це проєкт істориків Запорізького національного університету, що реалізовується за підтримки Департаменту культури, туризму, національностей та релігій Запорізької ОДА та Українського інституту національної пам'яті. Проєкт передбачає видання серії книжок, щоб зафіксувати справжню хроніку подій на новітньому українському фронті.

Усна історія
російсько-української
війни 2014 – 2016. Випуск 2

До другого випуску серії ввійшли спогади бійців 55-ї окремої бригади Збройних сил України – найбільшого з'єднання, що базується в Запоріжжі. У спогадах, зокрема, розповідається про специфіку участі у війні артилерійських підрозділів. Інтерв'ю доповнені світлинами із зони бойових дій.

Усна історія
російсько-української
війни 2014 – 2016. Випуск 3

У третьому збірнику вміщено інтерв'ю людей, які належать до різних цільових груп: десантника, артилериста, військового медика, рятувальника, начальника штабу самооборони, переселенців. Укладачі лишилися вірними заповіді "показувати історію як вона є". Цей збірник, як і вся серія, – квінтесенція "окопної правди" людей, що ризикують власним життям.

Усна історія
російсько-української війни
(2014 – 2018 роки). Випуск 4

"Усна історія російсько-української війни (2014 – 2018 роки). Випуск 4" – книжка спогадів військовослужбовців, які воювали у складі українських добровольчих формувань. Через спогади окремих бійців розкриваються обставини виникнення батальйонів "Донбас", "Айдар", полку "Азов", Добровольчого українського корпусу "Правий сектор", батальйонів територіальної оборони.

"Дівчата зрізають коси"

Книжка "Дівчата зрізають коси" – це спогади 25 жінок-воячок, які брали участь у російсько-українській війні у складі Збройних сил України та добровольчих підрозділів у 2014 – 2018 рр. як стрільці, кулеметники, медики, мінометники, снайпери тощо. У спогадах йдеться про бойові операції різних років на Луганщині та Донеччині, про звільнення українських міст і сіл від окупантів, спогади про побратимів, місцевих мешканців, воєнний побут, а також роздуми про становище жінки в українському війську в різні періоди війни. Розповіді доповнені фотографіями із зони бойових дій. Ці історії записувала з листопада 2017 до липня 2018 року воєнна кореспондентка Євгенія Подобна. Збірник спогадів "Дівчата зрізають коси" підготовлено в межах проекту Українського інституту національної пам'яті "Усна історія АТО".

Над проектом працювали:

*Володимир В'ятрович, Володимир Тилішак, Роман Кулик,
Максим Майоров, Ганна Байкеніч, Олена Охрімчук*

Дизайн: Ганна Беркутова

Дизайнер обкладинки: Ярослава Гусь

Укладач карт: Дмитро Вортман

Редагування: Олександр Телемко

Друк: Ганна Бутко

